

RAZJAŠNENJE NEKIH PITANJA U VEZI S REDOM MISE

NOTITIAE, glasilo odjela za bogoslužje Sv. Kongr. za sakramente i bogoštovlje, u br. 143—144 (1978) donosi nekoliko pitanja ili nejasnoća u vezi s Redom mise, što mnogi uputiše tom Uredu tražeći odgovor i razjašnjenje. Ovdje to u prijevodu donosimo, jer se i kod nas ta pitanja često postavljaju i jer su ti odgovori zapravo autentično tumačenje liturgijskih propisa. Sv. Kongr., odgovarajući na iznesena pitanja u vezi s Redom mise, kaže da će i dalje odgovarati na postavljena pitanja i tako tumačiti liturgijske propise koje mnogi još dovoljno ne poznaju. Mi ćemo u našoj reviji također u prijevodu donositi ta razjašnjenja, kao što smo to činili i do sada. — Nap. ur.

Brojne sumnje koje se ne prestaju postavljati našem Uredu znače da nije uvijek lako u izvjesnim slučajevima ispravno shvatiti propise koji su izišli pred više godina. Veoma često sumnja ili zablude dolazi više radi toga što se nije promijenio mentalitet nego iz samog neznanja rubrika koje se smatraju nedovoljne ili previše opširne. Sami su tekstovi ipak jasni i o njima postoje odlični komentari.

Zaista, liturgija se ne može ograničiti uskogrudnim propisima, budući da je živa molitva žive Crkve, niti se može iznijeti porazbacanim rubrikama. Pomnjivo čitanje *Općih odredaba i prethodnih napomena* svakog Reda jedino može pomoći razumijevanju obnovljenog liturgijskog duha, poznavanju njegovih liturgijskih principa. Odatle proizlaze razlozi da treba nužno rješavati praktične slučajeve.

Novo vino traži nove mjebove. Ovim ćemo putem upravo rješavati postavljena pitanja, upućivati one koji ih postavljaju na izdane propise koje mnogi još dovoljno ne poznaju. U prvim točkama sabrali smo sumnje koje se odnose na slavljenje Euharistije i donijeli rješenja koja se odnose na pojedine sumnje.

I KRETNJE I DRŽANJE TIJELA

1. Dešava se da na liturgijskim skupovima postoji velika raznolikost kretnji i držanja tijela u toku slavlja. Na primjer, moraju li vjernici:

- a) stajati na nogama za vrijeme molitve nad darovima?
- b) klečati poslije *Svet* i za vrijeme cijele Euharistijske molitve?
- c) sjediti poslije pričesti?

Odgovor

Opća uredba Rimskog misala (OURM) obično pruža najjednostavnija pravila da bismo riješili ta pitanja (OURM 21):

a) Neka vjernici stoje na nogama dok se mole molitve predsjedanja; dakle i za vrijeme molitve nad darovima;

b) isto tako neka vjernici stoje na nogama za vrijeme cijele Euharistijske molitve, osim posvećenja. Praktično, neka vjernici kleče od epikleze prije posvećenja do poklika poslije posvećenja.

c) Vjernici mogu sjediti za vrijeme šutnje poslije pričesti.

Ono što je gore rečeno nimalo se ne smatra suvišnim jer ide za tim da skup, koji slavi Euharistiju, postigne jedinstvo u vladanju te da se time očituje jedinstvo vjere i kulta zajednice. Često se mogu vidjeti vjernici koji odmah poslije *Svet*, a još češće poslije posvećenja, držanjem tijela zaboravljaju da su učesnici liturgije Crkve, koja je vrhunsko djelo zajednice i da liturgija nije vrijeme kada se obavljaju privatne pobožnosti.

II KAĐENJE

2. Kod mise s narodom, koja se slavi svečanijim načinom, dozvoljeni su različiti načini kađenja darova i oltara: jedan način jednostavan i jasan, a drugi isto kao što je bio propisan u prethodnom misalu. Koji od njih treba prakticirati?

Odgovor

Nikad ne smijemo zaboraviti da je misal pape Pavla VI. iz god. 1970. zamijenio onaj misal koji se naziva »Misal sv. Pija V.«¹, i to u cijelosti, kako u tekstu tako i u rubrikama. Gdje rubrike misala Pavla VI. ništa ili malo govore za pojedina mjesta, ne treba misliti da je dužnost opsluživati stari obred. Stoga nije potrebno ponavljati mnogostruke i zamršene pokrete kađenja prema propisima prethodnog misala (usp. *Misale Romanum*, T. P. Vaticanis, 1962.: *Ritus servandus VII et Ordo Incensandi*, str. LXXX—LXXXIII).

Kod kađenja neka misnik (OURM 51 i 105) nastavi ovim jednostavnim načinom:

a) nad darovima: trostrukim zamahom kadi kao što đakon kad' Evandjelje;

b) križ: kadi trostrukim zamahom kad preda nj dođe misnik;

c) oltar: kadi isprekidano (passim) sa strane dok obilazi oko oltara ne praveći nikakvu razliku između menze i strana.

¹ Vidi studiju P. JOUNEL, L, *évolution du Missel Romain de Pie IX á Jean XXIII*, NOTITIAE, br. 143—144 (1978), str. 246—258; posebno str. 255 iz god. 1952.

III MJESTO ODAKLE SE NAVIJEŠTA RIJEČ BOŽJA

3. U slučaju kad prezbiter celebrira malo udaljen od naroda, bez određenog sjedišta za misnika za Liturgiju riječi, može li misnik:

- a) ostati kod oltara za vrijeme Liturgije riječi?
- b) postaviti misal na desnu stranu ili nasred oltara?
- c) koja se strana oltara smatra lijevom a koja desnom?

Odgovor

a) Važeći liturgijski propisi jasno razlikuju mjesto naviještanja Riječi od oltara (OURM 257—272). Ako mjesta nisu upriličena obnovljenoj liturgiji, što bi trebalo bez oklijevanja urediti, potrebno je postaviti barem sjedište za misnika i pokretni stalak za čitača. Tu misnik-čitač mora biti, posebno za Evanđelje, koje naviješta s pokretnog stalka. U izuzetnom slučaju, kad se ne može postaviti nikakav naslon, misnik može ostati na oltaru, dok misal i lekcionar stoje na »leđiru«.

b) Taj »leđir« očitno treba postaviti na pogodnije mjesto za svećenika koji čita, npr. na sredinu oltara. Običaj da se »leđir« postavlja na lijevu stranu, potječe iz onog vremena kad se kalež nalazio od početka mise nasred oltara. To se pak sada nikako ne događa poslije liturgijske obnove budući da se kalež postavlja na stolić kraj oltara.

c) Ljevom se stranom oltara smatra ona koja je s lijeve a desnom ona koja je s desne strane svećenika.

4. Ponegdje su iz crkava uklonjena klecala, zbog čega vjernici mogu samo stajati ili sjediti, što je na štetu poštovanja i klanjanja koje dugujemo Euharistiji.

Odgovor

Namještaj svetih zgrada ima neki odnos s običajima pojedinog mjesta. Na primjer, na Istoku se služe tapetima; u rimskim bazilikama, barem u naše doba, klupe najčešće nemaju klecala, da bi se moglo primiti veliko mnoštvo svijeta. Ništa ne priječi da vjernici ostanu klečati na podu, da iskažu svoje klanjanje, koliko god im se to činilo nezgodnim. U slučajevima kad se ne može kleknuti (usp. OURM 21), duboki naklon i dostojanstven način držanja bit će znakovi čašćenja i klanjanja koji se trebaju očitovati za vrijeme posvećenja i pričesti.

IV ČITANJA

5. Ponekad prezbiteri ili čitači-laici prije biblijskih čitanja čitaju podnaslove dotičnog odlomka, pa i samu rubriku: *Prvo čitanje, drugo čitanje itd.* Da li je dozvoljeno slijediti taj običaj?

Odgovor

Očito je da nije. Kao i sve rubrike tako su i *prvo čitanje*, *drugo čitanje* oznake koje pomažu čitaču. Što se tiče podnaslova, koji se sastoje ili od izreke koja je uzeta iz teksta ili iz sažetka same lekcije, također služe kao korisni pokazatelji što izabrali između različitih tekstova, posebno u Zajedničkim slavljinama. Jedini naslov koji treba izgovoriti jest onaj kojim se naviješta biblijska knjiga ili, ako je slučaj, njezin auktor. Na primjer: *Čitanje Druge poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju . . . Čitanje svetog Evandjelja po Marku.*

V KONCELEBRIRANE MISE

6. U obavljanju koncelebracija na različite se načine vrše slijedeće radnje:

a) Ponekad se jasno razlikuje glas glavnog misnika, dok koncelebranti izgovaraju ili podglas ili umjerenim glasom Euharistijsku molitvu. Drugdje naprotiv čuje se upravo neko nadmetanje glasova tako da gotovo svaki nastoji nadvisiti ostale.

b) Kod epikleze prije posvećenja svi celebranti ne ispružaju ruku prema darovima pri zazivanju djelovanja Duha Svetoga, dok su najrevniji u pružanju ruke za vrijeme posvete.

c) Kod same epikleze neki povuku ruku skupa s glavnim misnikom kad on čini znak križa nad darovima, dok ostali drže ispružene ruke dok se ne završi tekst epikleze.

Koji način treba slijediti?

Odgovor

Da bismo stvar dobro razlučili u ovoj raznolikosti, dovoljno je točno uočiti narav funkcija koje svaki pojedinac vrši i narav kretnja koje im odgovaraju.

a) Prema OURM 170, skup vjernika mora jasno razabrati glas onoga koji predsjedava: to se može postići osjetljivim i dobro postavljenim mikrofonom, a posebno upriličenošću glasova koncelebranata (*submissa voce*). Inače, u drugom spomenutom slučaju, ne može se postići jedinstvo glasa i ritma tako da bi narod razumio tekst.

b) Veoma je interesantno da propisi u misalu potpuno drukčije promatraju slučaj nego se gore promatra: za vrijeme posvetne epikleze svi misnici trebaju ispružiti ruke nad prikazne darove (OURM 174a, 180a, 188a: *ruku ispruženih nad prikaznim darovima*) kod zazivanja Duha posvetitelja; dočim za vrijeme posvećenja, misnici ispruže desnu ruku prema kruhu i kaležu, *ako se čini prikladnim* (OURM 174c, 180c, 184c, 188c): i to dok izgovaraju riječi *Gospodnje*, tj. sve do: »*Ovo činite meni na spomen*« uključivo.

c) Čin pružanja ruku trebaju pratiti riječi molitve. Radi toga rubrike *Reda Mise* (90, 103, 110, 119) označavaju svršetak čina ovim riječima: *sklopi ruke*.

VI IZGOVARANJE ZAVRŠETKA KANONA

7. Kod izgovaranja ili pjevanja završetka (doksologije) Euharistijske molitve zaista postoje veoma različiti običaji:

- a) Ponekad ovaj završetak govori ili pjeva sam glavni misnik.
 - b) Obično ga govore ili pjevaju svi koncelebranti.
 - c) Pongdje ovaj završetak govori ili pjeva cijeli skup vjernika.
- Koje pravilo treba slijediti?

Odgovor

Na svakom skupu vjernika obično je dužnost onoga koji predsjedava otvoriti ili zaključiti radnju radi koje se skup sastaje. Kad se radi o Euharistiji, bitni dio cijelog slavlja jest zaista Euharistijska molitva koja počinje predslavljem i traje do završne doksologije uključivo. Stoga je dužnost onoga koji predsjedava da otvori tu Molitvu s predslavljem, na koju se nastavlja *Svet* koji prihvaća skup vjernika, zatim sam predsjedatelj govori *Uistinu svet si* (ili drugi odgovarajući tekst). Što se tiče završetka, gore tri iznesena slučaja zahtijevaju ove opaske:

a) S pravom pripada onom koji predsjedava, koji počinje Euharistijsku molitvu, da nju i zaključi izgovaranjem zaključne doksologije. To upravo posebno naglašava OURM 191: *Zaključnu doksologiju Euharistijske molitve izgovara sam glavni misnik*.

b) Drugi se slučaj najčešće upotrebljava, a brzo se i posvuda raširio među koncelebrante koji skupa govore ili pjevaju ovaj završetak. Taj se običaj slaže s OURM 191, gdje se u drugom dijelu tog broja govori o toj upotrebi . . . *ili svi koncelebranti zajedno s glavnim misnikom*.

c) Stvar stoji drukčije nego u spomenuta dva slučaja onda kad ovaj završetak izgovara ili pjeva cijeli skup vjernika. To je nezakonito proširenje ne samo u disciplinskom smislu, jer je protiv sadašnjih važećih propisa, nego i radi dubljeg razloga koji se zaista kosi sa samom naravi služba i tekstova.

Premda to proširenje na cijeli skup vjernika netko može tumačiti kao znak neke želje da bi skup imao sve više i više učešća u liturgijskom činu, ipak je potrebno da to skup radi ispravno i istinito. Taj naoči napredak u stvari je nazadak, jer se tim zaboravlja da svatko ima svoj udio u liturgijskom slavlju. Usp. Konst. *Sacrosanctum concilium*, 28: . . . *neka svatko, bio služitelj ili vjernik vrši svoju službu i čini samo ono i sve ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima*.

Dagađa se da u ovom trećem slučaju u većini slučajeva nitko ili jedva itko odgovori ili otpjeva završni *Amen*. Kad bi se međutim opsluživali propisi koje donosi *Red mise* (100, 108, 115, 124: *narod odgovori: Amen*), moglo bi se urediti tako da se proširi ovaj odgovor svečanijim pjevanjem, što daje snagu i svečanost pokliku cijelog naroda.²

VII »JAGANJČE BOŽJI« ZA VRIJEME LOMLJENJA KRUHA

Koliko puta treba izgovoriti ili pjevati *Jaganjče Božji* prema onom što donosi *Red mise*?

Odgovor

Smisao je ovog teksta da prati lomljenje posvećenog kruha dok se dijelak ne stavi u kalež (OURM 56e). U praksi dolaze u obzir dva slučaja:

a) Ako je predsjedatelj jedini misnik ili ako je mali broj koncelebranata, tada lomljenje kruha ide dosta brzo. Da bi se popratio taj čin lomljenja kruha redovito je dovoljno da se *Jaganjče Božji* izgovori ili ispjeva tri puta, kako to kaže i *Red mise* 131.

b) U slučaju da je velik broj koncelebranata ili se lomljenje kruha oduži, tada se može više puta ponoviti *Jaganjče Božji* — sve do svršetka lomljenja kruha, prema rubrici RM 131: *To se može i više puta ponoviti . . .*, a prema napatku OURM 56e: *Taj se zaziv može ponavljati koliko je potrebno.*

VIII ZAVRŠNI OBREDI

9. Upotreba svećanih blagoslova i molitava nad narodom, što se nalaze u *Rimskom misalu* (u drugom tipičnom izdanju 1975., str. 495—511) daju završetku mise veće dostojanstvo i svečanost. Ovaj završni obred sve više svakodnevno raste, a tim se izmijenjuju i tekstovi i uvrštavaju u misal pojedinih pokrajina. Također i u ovoj stvari postoji različita praksa:

a) Misnik ispušta pozdrav *Gospodin s vama* koji prethodi blagoslovu.

b) Đakon ili misnik ispuštaju poziv: *Naklonite se za blagoslov*, kao što stoji u misalu (RM 495 i 507).

c) Prezbyter ne ispruža ruku nad narodom (RM 495 i 507).

d) Kod blagoslova prezbyter se ponekad služi rječima: *Blagoslovio vas . . .*, a ponekad: *I blagoslov Boga . . .*

Odgovor

Sumnje koje su nastale zbog tih razlika, mogu se i u ovom slučaju lako riješiti pomnijim čitanjem Rimskog misala.

² Usp. npr. trostruki *Amen* što ga pjeva narod kod mise koju govori Sv. Otac, ili jednostavniji *Amen* što ga donosi *Missale Gallicum* 1974, str. 130.

a) Rubrike misala (OURM 124; *Red mise* 142) točno određuju da se završetak slavlja ima odvijati ovako: Najprije pozdrav (*misnik... pozdravlja narod*), zatim blagoslov (*nadodaje... blagosivljajući*), potom otpust (*odmah nadoda*). Osim toga, mjesto uobičajenog oblika blagoslova: *Blagoslovio vas...*, koji se nastavlja nakon pozdrava misnika, može se uzeti jedan od svećanih blagoslova ili molitava nad narodom. Očito je da te formule mogu stajati mjesto teksta redovnog blagoslova. Ipak im na početku treba staviti misnikov pozdrav: *Gospodin s vama*.

b) Rubrika na početku tog dijela misala glasi:... *može reći poziv: Naklonite se za blagoslov* (RM 495 i 507). Prema tome, đakon ili misnik mogu slobodno ovaj poziv izreći ili ga navijestiti na koji drugi način, pače i ispustiti.

c) Inače, ista rubrika izričito veli: *Svećenik, ispruženih ruku nad narodom, izriče blagoslov*. Svećenik dakle drži ispružene ruke nad narodom za vrijeme cijelog blagoslova dok u međuvremenu narod odgovara *Amen* na pojedine dijelove samog blagoslova. Istu kretnju vrši i nad skupom vjernika za vrijeme molitve nad narodom.

d) Misnik po običaju kaže: *Blagoslovio vas...* (RM, drugo tipsko izdanje, str. 495—506).

S latinskog preveo:

[NOTITIAE, br. 143—144 (1978), str. 300—307]

Stjepan Čovo

PITANJE KOJE TRAŽI ODGOVOR

(Problem svećeničke osamljenosti)

Veleč. Zlatko Sušić, župnik u Saborskom, uputio je početkom ove god. uredništvu *SB* svoje »jednostavno ali iskreno« razmišljanje o problemu svećeničke osamljenosti zamolivši da se to objavi u *SB* »ukoliko se nađe shodnim«. Objavljujemo to njegovo razmišljanje najviše zbog toga da mu bared nešto »ubijemo« osamljenost i da bismo dali povoda za razmišljanje kako rješavati taj problem koji mnogi svećenici zaista osjećaju. Ovdje ne rješavamo toga pitanja nego ga samo iznašamo. Bilo bi ipak korisno ponovno pročitati ono što u vezi s tim govori komcilski dekret »*Presbyterorum ordinis*«, br. 8. O tome je održano i predavanje, koje donosimo u ovom broju *SB*, na ovogodišnjem Tečaju svećeničke duhovnosti u Zagrebu. No, sve su to »lijepo riječi... ljudi koji su uvijek imali sjajnu svitu oko sebe«. Stoga je poželjno da se netko nađe tko živi, ili je živio, u sličnoj situaciji pa je vidio »izlaz iz krize« te u duhu svoga svećeničkog poziva pronašao načina da se istrgne i zopasnosti osamljenosti. — *Nap. ur.*

Uzrečica je jasna: Čovjek je društveno, radno, proizvodno biće. Navedena je rečenica u svom popularnom sadržaju već odavno obišla cijeli svijet. Mi svećenici, kao članovi velike ljudske zajednice, također smo sve to. Muči me jedan drugi izazov našega vremena. To je naša osamljenost. Sociolozi i psiholozi kažu: Čovjek danas proživljava težu dramu osamljenosti nego ikada prije u povijesti svoje opstojnosti. No, naš svećenički problem je druge naravi i neupućenima često puta neprotumačiv. Tamo gdje je osamljenički život svećenika riješen časnim sestrama ili drugim